

Մ Ա Տ Ե Ն Ա Խ Օ Ս Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

ԱՐԻՍՏԱՆԿԻՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՍԵԴՐԱԿԵԱՆ

Քահանայական խնդր, Մոսկուա, 1900 թ., գինը 1 ռ.

Հեղինակը երկար տարիների ընթացքում զանազան պաշտօններ է վարել համարեա մեր բոլոր թեմերում, ուստի նրա պատմածը ճիշտ գիտողութիւններ են և պաշտօնական վաւերագրերով հաստատուած փաստեր: Նրա անվեհեր մերկացումները արդիւնք են անմիջական ծանօթութեան մեր տիտուր իրականութեան հետ: Վաղուց Արիստակէս եպիսկոպոսը, իբրեւ առաջնորդ, ձգտել է մտցնել իրան յանձնուած թեմերում այն վերանորոգութիւնները, որոնց ջատագովն է եղել միշտ. բայց էջմիածնի կենտրոնական իշխանութիւնը խոչընդոտներ է յարուցել նրա գործունէութեան դէմ և աշխատել է այնչափ անսխորժութիւններ պատճառել այդ գործիչին, որ նա ստիպուած հեռանայ ասպարէզից: Յաւալի փաստ է, որ էջմիածնի կենտրոնական իշխանութիւնը երբեք չէ ղեկավարուել գործունէութեան մի հաստատ ծրագրով, մի որոշ սկզբունքով, այլ նրա մշտափոփոխ կարգադրութիւնները զուրկ են եղել խելացի հիմունքներից և օրինականութիւնից. տգէտ ասիական քմահաճութիւնը էջմիածնի իշխանութեան բնորոշ գիծն է եղել: Նա երբեք չէ յարգել մեր եկեղեցու ժողովրդական սկզբունքը, այլ թէ՛ ծրարական ժողովների, թէ՛ երէցփոխների և թէ՛ հոգաբարձուների հետ արել է, ինչ ուզեցել է: Մի գրչի շարժումով, մի անմիտ ու թեթի «հրահանգով» յանկարծ այնպիսի փոփոխութիւններ են մտցրել ժողովրդի դարևոր իրաւունքների մէջ, այնպէս բռնադրօսութեամբ կրճատուել են կամ վերացուել նրա իրաւունքները, որ կարծես մեր վեղարաւորները վայրենիների բռնապետներ լինէին, որոնք գաղափար չունեն կարգ ու կանոնի մասին: Կաշառակերութիւնը միայն փաշայական կամալականութեան հետ՝ ձգտել են քարուքանդ անել մեր մէջ ամեն բան, պղծել ժողովրդի ամեն սրբութիւն:

Այդ պայմաններում անկասկած Արիստակէս եպ. Սեդրակեանը մի բացառիկ տեղ է բռնում մեր հոգևորականութեան մէջ. նա, իբրև քաջ և հաւատարիմ հովիւ, անվահերուլեամբ պաշտպանում է իր հօտն ու եկեղեցին փարաշաւոր դայլերից և դիմակաւորուած խաչագողներից: Նա իր անաչառ մերկացումներով ձգտում է մաքրել այն ապականուած կղերական միջնուրտը, որից խեղդում է մեր ժողովրդական եկեղեցին:

Սակայն անկասկած է, որ այդ միջնուրտը կը պարզուի, երբ նախ ինքը՝ կենդանական իշխանութիւնը կը բարեփոխուի, և երկրորդ՝ երբ հայ հասարակութիւնը խտտպահանջ կը լինի և իր իրաւունքները գիտակցօրէն կը պաշտպանի կղերի ոտնձգութեան դէմ...

Քահանայական խնդրով հետաքրքրուողը կը գտնի այդ գրքի մէջ առատ նիւթեր մեր իրականութեան մի ցաւի մասին և կը տեսնի հարցի հիմնաւոր և բարեխիղճ լուսաբանութիւն: Եղբակացութիւնները, որոնց հասնում է հեղինակը, կարելի է ամփոփել հետևեալ ձևով.

1) Եկեղեցին պահանջում է ընծայացուից ուսում և անարատ վարք:

2) Այդ պահանջի կատարումն ոչ մի դժուարութիւն չէ ներկայացնում քաղաքներում և մեծ գիւղերում:

3) Մի քանի փոքր գիւղերի համար կարելի է մի քահանայ կարգել:

4) Արժանաւոր անձինք յօժարութիւն ցոյց կը տան զնալ գիւղ քահանայութեան համար, եթէ այսուհետև բացուելիք տեղերը կը ստանան միայն կրթութիւն և բարոյական վարկ ունեցողները, և եթէ դրանց կը տրուի նիւթական ապահովութիւն:

5) Ժամանակակից ապահովացման ամենայարմար ձևը, որ ազատում է քահանային մուրացիի և փողաւոր ծխականների հացկատակ լինելու դրութիւնից՝ հաստատ ռոճիկն է:

6) Ռոճիկ հարցը դժուար չէ իրագործել: Ծխականը, փոխարէն գանձանակի մէջ փող գցելու և օրինակատարութեան համար տէրտէրի բուռը դրամ ղնելու, վճարում է որոշ տուրք եկեղեցուն: Երէցփոխի մօտ գումարուած դրամից, ծխական ժողովի որոշմամբ, յատկացնում է ռոճիկ եկեղեցու բոլոր պաշտօնեաներին:

Ցանկալի է, որ այս աշխատութիւնը կարգալով՝ մեր հոգևոր իշխանութիւնն աշխատի ուղղուել և վերջ ղնել տիրող չարիքին:

Ժողովրդի համար կարևորը այդ է, և պէտք է մեր հոգե-

ւորականները մտածեն այդ ուղղութեամբ և ոչ թէ աշխատեն՝ սուտ ու մուտ փաստարանութիւններով անպատճառ սպիտակացնել ակներեւ սեւ կողմերը:

Լ. Ս.

Չ. ԳՈՒԻՑՈՆ ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ. Նոր բառգիրք պատկերազարդ ճրանսահայ: Հատոր առաջին. Ա—Ի., Պարիզ, 1900. Եր. ԺԴ+1061.

Այս նոր բառարանը թուով վեցերորդն է ֆրանսերէն-հայերէն բառարանների մէջ *), և բոլորի էլ հեղինակները տաճկահայեր են: Այս երկոյթը շատ հետաքրքրական է մեր մտաւոր կրթութեան պատմութեան համար: Այսօրեայ թուով ֆրանսերէն-հայերէն բառարանների գոյութիւնը անհերքելի ապացոյց է այն բանին, որ մեր տաճկահայ եղբայրները իրանց մտաւոր սնունդն ստանում են ֆրանսիական գրականութիւնից, ինչպէս մենք՝ ռուսերէնից. ուրեմն և նրանց լեզուի ու գրական ուղղութեան մէջ բնականօրէն պէտք է տիրապետէ ֆրանսիական ոգին: Միւս կողմից երևում է, որ մեր տաճկահայ եղբայրները թէ մայրենի լեզուի և թէ առնասարակ լեզուների ուսումնասիրութեան մէջ շատ աւելի առաջ են դնացել, քան մենք: Մենք որ մեր մտաւոր սնունդն ու լեզուային ճաշակն առնում ենք գրեթէ միայն ռուսերէնից՝ հարիւր տարուայ ընթացքում արտադրել ենք հազիւ թէ 4 ռուս-հայերէն բառարան, որոնցից ոչ մէկը չէ կարող բաւարարութիւն տալ նոյնիսկ համեստ պահանջներին, և այսօր ամեն մի կրթուած հայի ցանկութիւնն է ունենալ մի կատարեալ բառարան ռուսերէնից հայերէն: Բացի ռուս-հայ թարգմանական բառարաններից՝ ռուսահայերս չենք տուել և ոչ մի ուրիշ բառարան, ոչ թարգմանական և ոչ մայրենի լեզուի: Այն-ինչ մեր տաճկահայ եղբայրները աշխատասիրել են մի երկար շարք բառարանների, թէ լոկ մայրենի լեզուի (4 հատ) և թէ թարգմանական, գերմաներէնից, անգլիերէնից, յունարէնից, իտալերէնից, պարսկերէնից և ֆրանսերէնից հայերէն. և սրանք բոլորը, ունենալով աւելի կամ նուազ պակասութիւններ՝ այնուամենայնիւ բոլորն էլ բարձր են քան ռուս-հայերէն բոլոր բառարանները: Աւելացնեմք սրա վրայ և այն իրողութիւնը, որ թէ հայերէնի և թէ օտար լեզուների հայերէն քերականութիւններ,

*) Առաջին հինգն են՝ Ազգերեանի (Վ.Ն.Կոտիկ), Էմիլիանի (Վ.Ի.Եննա), Նուպարեանի (Զմիւռնիա), Տադաւարեանի և Նորայրի (Ս. Պօլիս) բառարանները: